

GHID DE PREVENIRE A DELINCVENȚEI JUVENILE

Autor: Liliana Foca

Chișinău, 2016

CONTENTS

INTRODUCERE	2
SECȚIUNEA I – Aspecte teoretice	3
1. Delincvența juvenilă	3
2. Prevenirea delincvenței juvenile.....	5
3. Asigurarea participării copilului cu comportament antisocial în programele și activitățile de prevenire a delincvenței juvenile.	7
4. Caracteristici ale (pre)adolescenților	7
5. Stiluri parentale și efectele asupra copiilor la vârsta adultă	10
BIBLIOGRAFIE	11
SECȚIUNEA II – Activități practice	13
II.1 Activități practice cu copiii	14
COMUNICAREA	14
CONTROLUL EMOȚIILOR.....	16
FURIA	18
COMPORTAMENTUL DELINCVENT AU CONSECINȚE	22
II.2 Activități practice cu părinții	24
ROLUL PĂRINȚILOR ÎN DEZVOLTAREA COPIILOR	24
COMUNICAREA CU (PRE)ADOLESCENȚII	26
SĂ PREVENIM COMPORTAMENTUL DELINCVENT AL COPILULUI.....	31
II.3 Activități practice cu părinți și copii	35
VREAU LA JOACĂ <i>versus</i> ȚI-AI FĂCUT TEMELE?	35
VREAU SĂ MERG LA DISCOTECĂ <i>versus</i> NU TE LAS	37
PROBLEME ȘI SOLUȚII	38

INTRODUCERE

Acest ghid are ca scop prevenirea delincvenței juvenile în rândul copiilor preadolescenți și adolescenți și este adresat psihologilor școlari și psihologilor din cadrul serviciilor de asistență psiho-pedagogică.

Ghidul cuprinde două secțiuni. Prima parte prezintă informații cu caracter teoretic despre delincvența juvenilă, tipuri de delincvență și factori de risc; tipuri de programe de prevenire a delincvenței juvenile; aspecte privind caracteristicile preadolescenților și adolescenților și informații despre stilurile parentale.

În a doua secțiune a ghidului sunt prezentate o serie de activități practice pe care psihologii școlari și psihologii din cadrul serviciilor de asistență psiho-pedagogică le pot realiza, la școală, cu copiii, părinții și cu grupuri mixte copii - părinți. Activitățile sugerate folosesc experiența și cunoștințele psihologilor în lucrul cu grupurile țintă și se bazează pe capacitatea profesioniștilor de a gestiona probleme sensibile care pot apărea în abordarea temelor propuse.

La realizarea activităților prezentate au contribuit, prin sugestii și exemple de exerciții, participanții la seminarul „Prevenirea delincvenței juvenile” desfășurat în perioada 31 octombrie – 3 noiembrie 2016, lista participanților în ordine alfabetică: Arnăut Svetlana, Astrahan Liliana, Bejan Natalia, Bicherschi Olga, Budu Ana, Captari Victoria, Cechina Natalia, Cernitu Violeta, Ciuchitu Raisa, Dreglea Dumitrița, Eni Alexandru, Grecu Marina, Grosu Liliana, Hâncu Silvia, Irodoi Elena, Lungu Tatiana, Malachi Lilia, Marin Ana, Mândru Dumitru, Mușet Mariana, Plotnic Sergiu, Procopciuc Violeta, Pumnea Daniela, Rebeja Teodora, Șevcenco Victoria.

SECȚIUNEA I – Aspecte teoretice

1. Delincvența juvenilă

Delincvența se referă la comportamente care încalcă standardele morale sau legale ale unei societăți. În acest sens, delincvența juvenilă poate fi definită ca săvârșirea unei infracțiuni de către un minor sau ca reprezentând totalitatea acțiunilor antisociale comise de una sau mai multe persoane cu vârste până la 18 ani.

Comportamentele specifice delincvenței juvenile sunt foarte variate, putând fi clasificate, în funcție de consecințele pe care le produc, în comportamente mai puțin grave (chiul de la școală, neascultare, vulgaritate în limbaj etc.) și comportamente cu consecințe grave pentru sine și/sau pentru ceilalți (fumat, consum de alcool, fugă de acasă, furt, agresivitate fizică etc.).

1.1. Tipuri de delincvență juvenilă

Delincvența juvenilă poate fi clasificată în patru tipuri (Becker, 1966 *apud* Nayak, 2015), după cum urmează:

- i. delincvență individuală* – acest tip de delincvență se referă la faptul că actele antisociale sunt comise de un singur copil, iar cauza comportamentului delincvent este una psihologică, determinată de interacțiuni familiale defectuoase (sentimente de respingere din partea părinților, gelozie pe alți membri ai familiei, stimă de sine scăzută sau conflicte interne). Prin angajarea în conduite delincvente, copilul dorește să atragă atenția părinților sau altor persoane relevante.
- ii. delincvență de grup* – în acest tip, comportamentele delincvente sunt comise de mai mulți copii care își petrec mult timp împreună, iar cauza acestora se regăsește în modelele promovate în familie și/sau în zonele de reședință.
- iii. delincvență organizată* – acest tip se referă la comportamente delincvente care sunt comise de grupuri organizate formal, cu lideri recunoscuți de ceilalți membri ai grupului și reguli specifice de comportament, de aderare la grup și de excludere. Caracteristica de bază a grupurilor delincvente este că acestea se bazează pe valori și atitudini care încurajează comportamentele antisociale (lipsă de respect față de autorități, mândrie vis a vis de săvârșirea de infracțiuni, gândire infracțională de tipul „sânt prea inteligent(ă) ca să fiu prins(ă)” etc.).
- iv. delincvență situațională* – acest tip de delincvență presupune că actele antisociale sunt săvârșite de copii care nu sunt centrați pe comiterea de comportamente delincvente, cauzele putând fi autocontrolul scăzut, supravegherea deficitară din partea părinților sau conștientizarea că, dacă va fi prins, nu va avea mult de pierdut.

1.2. Factori de risc

Există o serie de factori care contribuie la dezvoltarea comportamentelor delincvente la copii. Aceștia pot fi clasificați în trei categorii: individuali, sociali și comunitari (Shadar, 2004).

Factorii individuali includ vârsta, sexul, nivelul de inteligență, impulsivitatea, agresivitatea și consumul de substanțe (McCord, Widom & Crowell, 2001). Vârsta la care copilul manifestă comportamente antisociale pare să fie cel mai bun predictor pentru dezvoltarea delincvenței: Studiul Cambridge vizând Dezvoltarea Delincvenței (un studiu longitudinal în care au fost implicați 411 băieți albi de la periferia Londrei cu vârste cuprinse între 8 și 9 ani, început în 1961 și care continuă în prezent) a arătat că în cazul copiilor cu vârste cuprinse între 8 și 10 ani, despre care profesorii și colegii au raportat că manifestă comportamente problematice, aceștia au suferit condamnări pentru acte antisociale în perioada de vârstă 10 – 13 ani. De asemenea, comportamentele violente la copii au fost identificate cu prevalență în preadolescență sau adolescența timpurie, înregistrând un vârf în adolescența târzie și cu o scădere semnificativă spre vârsta adultă (McCord, Widom & Crowell, 2001).

În ceea ce privește diferențele dintre sexe, studiile arată că între 25 și 50 la sută din fete comit infracțiuni ca adulți (Pajer, 1998 *apud* McCord, Widom & Crowell, 2001), însă în prezent diferențele între sexe referitoare la manifestările antisociale tind să se diminueze. Caracteristici individuale cum ar fi nivelul de inteligență scăzut, hiperactivitatea și capacitatea diminuată de reglare a emoțiilor au fost asociate cu apariția comportamentelor antisociale la copii (Shadar, 2004).

Consumul de substanțe nu este un predictor pentru dezvoltarea comportamentelor antisociale deși, în cazul copiilor, acest comportament este unul de tip delincvent (McCord, Widom & Crowell, 2001).

Factorii sociali includ structura și interacțiunile între membrii familiei și influențele egalilor. Studiile au arătat că familiile monoparentale, însemnând cele cu părinți divorțați (Lowenstein, 2006), cele cu părinții aflați în detenție (Murray, Farrington & Sekol, 2012) sau cu părinți plecați la muncă în străinătate (Irimescu & Lupu, 2006; Toth, Munteanu & Bleahu, 2008) reprezintă un factor de risc în dezvoltarea de către copii a comportamentelor delincvente.

Totodată, stilurile și practicile parentale influențează comportamentul copiilor. De exemplu, Griffin et al. (2000) au arătat că monitorizarea părinților este asociată cu mai puține acte delincvente comise de către copii, cina luată în familie a fost asociată cu mai puțină agresivitate, în timp ce supravegherea deficitară din partea părinților a fost corelată cu fumatul la fete. Totuși, cele mai puternice predicții pentru dezvoltarea timpurie a delincvenței sunt date de numărul mare de membri ai familiei și de istoricul infracțional al părinților (Shadar, 2004; Farrington, 1995).

Influențele egalilor au fost, de asemenea, investigate în legătură cu dezvoltarea comportamentelor delincvente la copii. În contextul conflictelor intrafamiliale, grupul

de egali este foarte important pentru adolescenți, conflictele cu părinții determinând alegerea, de către copii, a unor grupuri delincvente (Simmons et al., 1991).

Factorii comunitari fac referire la aspecte ce țin de școală și de cartiere/vecinătate. Abandonul școlar, rezultatele școlare scăzute, dar și stilurile de predare ale profesorilor sunt asociate cu dezvoltarea comportamentelor delincvente la copii (Shadar, 2004).

Calitatea mediului de reședință influențează apariția manifestărilor antisociale la copii. Astfel, copiii crescuți în cartiere cu risc criminogen ridicat și nivel socioeconomic scăzut au un risc mai mare de a dezvolta comportamente delincvente (Farrington, 1995).

2. Prevenirea delincvenței juvenile

Problemele de natură socială (ex. delincvența juvenilă) pot fi abordate prin programe de prevenire care pot fi organizate pe trei niveluri: primar, secundar și terțiar (Last, 1983). Programele de prevenire la nivel primar includ activități adresate publicului general, având ca scop oprirea fenomenului delincvenței în rândul copiilor și tinerilor înainte ca acesta să se producă. Astfel de activități pot include campanii de conștientizare a publicului cu privire la consecințele delincvenței juvenile asupra sănătății unei societăți, programe de educație parentală care se concentrează pe rolul părinților în creșterea și educarea copiilor sau politici guvernamentale de desegregare școlară.

Programele secundare de prevenire se adresează grupurilor țintă care prezintă mai mulți factori de risc privind dezvoltarea comportamentelor delincvente la copii, cum ar fi: comunități sărace, comunități cu familii care au mulți membri sau cu risc criminogen crescut. Acestea vor include activități care au ca scop intervenții în grupurile de risc major pentru a minimiza sau interveni în situații de delincvență juvenilă înainte ca acestea să ia amploare. Programe secundare de prevenire a delincvenței juvenile pot fi: programe desfășurate în școli, adresate părinților cu copii preadolescenți și adolescenți; programe de dezvoltare de abilități de viață independentă în rândul copiilor; centre de tineret sau programe de colaborare profesori - asistenți sociali – părinți - poliție locală.

Programele de prevenire terțiară se implementează în situațiile în care problema socială este în creștere și includ măsuri pentru diminuarea sau prevenirea recidivei. În cazul delincvenței juvenile, intervențiile pot consta în: consilierea educațională cu grupuri de copii delincvenți sau grupuri de suport pentru părinți.

Van Dijk și de Waard (1991) au folosit clasificarea propusă de Last (1983) pentru prevenirea bolilor în contextul prevenirii criminalității. Mai jos este prezentat un model de prevenire a delincvenței juvenile cu exemple de programe de prevenire sau intervenții care completează dimensiunea primară, secundară și terțiară cu o nouă dimensiune constând în perspectiva infractorilor (reducerea predilecției pentru

comportamentul infracțional), a victimelor (diminuarea vulnerabilității potențialei victime) și perspectiva situațională/de context (întărirea nivelului de securitate) (p. 485):

GRUPURI ȚINTĂ	STADIUL DE DEZVOLTARE A DELINCVENȚEI JUVENILE		
	Primar (publicul larg)	Secundar (grupuri/situații în risc)	Terțiar (grupuri/situații afectate)
Delincvenții juvenili	Cursuri de abilități parentale, responsabilitate socială, programe de tip afer-school pentru copiii "problemă" etc.	Tineri din grupuri marginalizate care participă la tabere pe teme conexe stimei de sine, cursuri vocaționale, programe de educație de tip "a doua șansă" etc.	Consiliere psihologică și/sau educațională, tratament psihiatric, supraveghere, mediere pentru identificarea unui loc de muncă etc.
Situațiile/contextul	Instituții echipate cu sistem de alarmă, reguli locale referitoare la amplasarea discotecilor în apropierea unor stații de transport și în afara zonelor rezidențiale etc.	Supraveghere crescută a zonelor/instituțiilor prin intermediul firmelor de pază și protecție, colaborare între poliție și voluntari din zonele rezidențiale afectate pentru activități de tipul <i>neighborhood watch</i> etc.	Cartografierea zonelor cu risc criminogen crescut și desfășurarea de campanii de evitare a acestora în anumite perioade sau zile (<i>N.B.</i> : metodă de obicei evitată deoarece poate produce relocarea factorilor criminogeni: case de pariuri, discoteci, cazinouri).
Victimele	Campanii video, online și/sau prin intermediul broșurilor de prevenire a victimizării (sfaturi legate de neinvitarea în casă a necunoscuților, păzirea bunurilor etc.)	Organizarea de cursuri de auto-apărare pentru copiii vulnerabili, programe de tipul <i>neighborhood watch</i> etc.	Programe desfășurate de ONG-uri sau instituții ale statului vizând consilierea victimelor și a familiilor lor.

3. Asigurarea participării copilului cu comportament antisocial în programele și activitățile de prevenire a delincvenței juvenile.¹

Activitățile propuse în acest ghid implică participarea voluntară a elevilor și/sau a părinților lor. Persoanele care vor desfășura sesiunile cu copiii sunt psihologi școlari care au participat la formări specifice, cunosc drepturile acestora și au capacitatea de a angaja în mod activ copiii în temele abordate și, de asemenea, de a sesiza situații cu potențial de vulnerabilizare a copiilor și de a le gestiona în consecință.

Tuturor copiilor li se oferă oportunitatea de a participa la sesiunile incluse în acest ghid și dedicate lor (copii cu vârste cuprinse între 10 și 18 ani) în urma unei anunțări prealabile a temelor propuse și fără a discrimina în funcție de sex, origine etnică, dizabilități, statut socio-economic, relația cu cadrele didactice sau comportamente antisociale și/sau alte tipuri de vulnerabilități.

Orice copil are dreptul de a se retrage din activitate în orice moment dorește, fără a i se reproșa acest lucru. Copiii vor avea posibilitatea de a-și exprima liber opiniile cu privire la temele aduse în discuție, fiind subliniată importanța feedback-ului lor în îmbunătățirea activității psihologilor școlari.

Activitățile propuse sunt prietenoase pentru copii și folosesc metode de învățare participativă prin jocuri și discuții libere.

Copiii vor fi încurajați să participe în etapa de evaluare a activităților prin discuții libere la finalul fiecărei sesiuni și/sau completarea unor fișe de feedback care vor include și solicitarea de recomandări vizând îmbunătățirea/dezvoltarea temelor abordate.

4. Caracteristici ale (pre)adolescenților

Pubertatea (10-14 ani) și adolescența (14-20 ani) sunt perioade care au un impact profund asupra dezvoltării socio-emoționale a oamenilor. Deși cele două etape de viață sunt încadrate în anumite intervale de vârstă, tranziția de la pubertate la adolescență și apoi spre viața adultă nu este atât de fixă, ci trebuie privită ca un continuum pe parcursul căruia apar modificări biologice, cognitive, emoționale și sociale.²

¹ Material adaptat după "Children as Advocates. Strengthening Child and Young People's Participation in Advocacy Fora", UNICEF, 2010

² Steinberg, L.: Adolescence - Puberty, Cognitive transition, Emotional transition, Social transition. Extras de pe <http://psychology.irank.org/pages/14/Adolescence.html>

4.1. Pubertatea

În plan biologic, apar schimbări declanșate pe fond hormonal: în cazul fetelor, pubertatea este perioada în care cresc sânii și apare prima menstră; atât la băieți, cât și la fete, apar schimbări ale vocii, cresc în greutate și înălțime. Modificările datorate creșterii pot avea impact asupra nivelurilor de socializare: băieții care se maturizează biologic mai repede sunt mai populari, în timp ce fetele devin mai conștiente de sine și au grupuri mai restrânse de prieteni.

La nivel cognitiv, preadolescenții încep să dezvolte noi perspective, nelimitându-se la ce este real, își dezvoltă gândirea abstractă internalizând concepte ca prietenia, dreptatea, credința etc. Totodată, preadolescenții devin mai centrați pe sine, capabili de introspecție, dar și să înțeleagă diferitele aspecte ale personalității umane și ale situațiilor sociale.

Din punct de vedere emoțional, în acest stadiu de dezvoltare se remarcă schimbările bruște de dispoziție care conduc la conflicte cu părinții, deși afectele pozitive și apropierea de aceștia rămân constante (Steinberg & Morris, 2001, p. 89). Deși sunt mai critici la adresa lor și mai nesiguri, preadolescenții au capacitatea de a-și evalua stima de sine care poate varia pe mai multe dimensiuni: performanțe școlare, aspect fizic sau abilități sportive. De asemenea, fetele care se maturizează mai repede, au risc crescut de dezvoltare a unor tulburări depresive, anxioase sau alimentare, dar și de implicare în activități delincvente cum ar fi consumul de alcool, probleme comportamentale la școală sau debutul precoce al vieții sexuale (p. 90).

La nivel social, conformitatea cu părinții continuă să scadă, în timp ce conformitatea cu cei de aceeași vârstă crește. Se transformă relațiile între membrii familiei, predominând certurile dintre părinți și preadolescenți, deși nici una din părți nu cunoaște motivul exact al acestora, pentru ca spre finalul perioadei adolescente relația părinte-adolescent să se echilibreze în direcția egalității (p. 88). De asemenea, în preadolescență se remarcă, spre deosebire de perioada preșcolară, creșterea numărului de prieteni cu care copiii își petrec timpul, dar și preocuparea pentru intimitate și loialitate, dezvoltând încrederea în ceilalți și fiind mai capabili să se auto-dezvăluie (p. 95).

4.2. Adolescența

Acest stadiu este descris de autorul teoriei dezvoltării psihosociale a individului, Erick Erickson (1969), prin intermediul conceptului de "sentiment al identității de sine" înțeles prin faptul că adolescentul tinde să creadă că are caracteristicile pe care alții le văd în sine. Spre adolescența târzie însă, sentimentul identității de sine se cristalizează, producându-se separarea emoțională de părinți (Stang & Story, 2005).

Din punct de vedere biologic, perioada adolescenței este marcată de dezvoltarea fizică și de maturizarea organelor sexuale. În cazul băieților, creșterea în înălțime este una continuă, în timp ce în cazul fetelor, după prima menstră, creșterea se oprește (Spano, 2004).

La nivel cognitiv, gândirea abstractă se dezvoltă mai mult, spre finalul adolescenței tinerii devin din ce în ce mai capabili să facă față situațiilor sociale complexe, își pot controla mai bine comportamentele și își dezvoltă abilități de rezolvare a problemelor cu care se confruntă (Stang & Story, 2005). Tot în perioada adolescenței, se dezvoltă gândirea morală și se cristalizează valorile prosoziale (ex. grija pentru alții, voluntariatul în comunitate etc.).

La nivel emoțional, stima de sine globală se dezvoltă ca urmare a dezvoltării capacității de abstractizare, schimbărilor corporale și a interacțiunilor cu părinții și, mai ales, cu persoanele de aceeași vârstă. Adolescența este totuși o perioadă a experimentărilor în ceea ce privește domeniile de interes (muzică, literatură, filozofie, sport, artă etc.), dar și modul în care arată fizic, se îmbracă, machiază sau își aranjează părul. Adolescenții, spre deosebire de preadolescenți, învață mai bine să recunoască expresiile faciale, să-și gestioneze emoțiile, dezvoltă empatia și învață să rezolve conflicte în mod constructiv (APA, 2002).

În plan social, grupurile de prieteni sunt mixte (fete și băieți), persoanele introvertite au mai puțini prieteni decât extravertiții și ambivertiții, dar mai apropiați. Fetele tind să petreacă timpul împreună vorbind, în timp ce băieții preferă preocupări orientate spre acțiune. În această perioadă apar întâlnirile de cuplu și debutul vieții sexuale (APA, 2002).

4.3. Sfaturi pentru părinții (pre)adolescenților

- Conflictele spontane, care au loc aproape în fiecare zi între dumneavoastră și copiii dumneavoastră, vă tulbură mai mult pe dumneavoastră decât pe ei. Aceste conflicte sunt, pentru adolescenți, doar un alt mod prin care vă arată că sunt indivizi cu identitate proprie sau un simplu mod de a se elibera de frustrările vârstei. Conflictele de acest gen sunt normale, iar faptul că ele apar atât de des nu înseamnă că nu sunteți părinți buni, eficienți și pricepuți (Steinberg, 2001).
- Încercați să-i ascultați în mod activ – participativ, nu doar prin prisma propriilor opinii. Arătați-le respect, dragoste necondiționată și fiți constanți cu ei. Astfel, vor crește cu o stimă de sine pozitivă și vor deveni adulți responsabili.
- Încurajați-i să se exprime liber, să fie independenți în gândire și lăsați-le libertatea de a face propriile greșeli și de a învăța din acestea.
- Arătați că vă pasă de ceea ce-i interesează și fiți autentici. Astfel veți reuși să-i monitorizați fără ca ei să se simtă controlați (Spano, 2004).

5. Stiluri parentale și efectele asupra copiilor la vârsta adultă

Cercetările în domeniul *parenting*-ului sugerează că o parte din comportamentele nedorite ale copiilor, cum ar fi agresivitatea, teama sau delincvența rezultă din modul în care părinții își exercită controlul și autoritatea asupra copiilor (Baumrind, 1975, 1968). În urma analizei datelor unui studiu longitudinal pe 100 de copii preșcolari început spre finalul anilor '60 și continuă până în 1991, Diana Baumrind a dezvoltat trei stiluri parentale (autoritar, democratic și permisiv) la care, ulterior a fost adăugat stilul neglijent, stiluri cărora corespund o serie de practici cu efecte pe termen lung asupra dezvoltării copiilor. Mai jos sunt prezentate, succint, principalele patru stiluri parentale și posibilele consecințe asupra dezvoltării copiilor:

Stilul autoritar: părintele își impune propria voință asupra copilului, restricționând autonomia acestuia, preferă ordinea și structurile tradiționale și descurajează reacțiile independente și formarea propriei individualități la copil. Drept consecință, copiii cu părinți autoritari tind să fie dependenți, să dezvolte depresie și să aibă rezultate școlare scăzute (Baumrind 1991).

Stilul democratic: părintele își înțelege copilul și cere acestuia să argumenteze atunci când sunt în contradicție. În același timp, părintele democratic este ferm cu copilul său fără să-i impună restricții și valorizează autonomia acestuia și conformitatea cu disciplina. Ca rezultat, copiii părinților democrați au încredere în sine, sunt orientați către realizări, manifestă comportamente autonome în perioada adolescenței, au stimă de sine crescută și au încredere că pot reuși în ceea ce-și propun (Baumrind 1975, 2005).

Stilul permisiv: părintele permisiv răspunde nevoilor copilului și manifestă comportamente de acceptare, dar în același timp se lasă pe sine ca resursă pentru copil ca acesta să-l folosească așa cum dorește, fără constrângeri. Copilul unui părinte permisiv poate manifesta tendințe de pasivitate, este docil, se conformează cu ușurință în relații sociale, este retras și dependent (Baumrind 1989).

Stilul neglijent: părintele nu monitorizează copilul, nu-și impune propriile decizii, nu este suportiv, nu stimulează copilul din punct de vedere cognitiv, dar în același timp se așteaptă ca acesta să se implice în treburile casei și să aibă rezultate școlare bune. Copilul părintelui neglijent poate deveni, la vârsta adolescenței, iresponsabil și poate dezvolta probleme emoționale grave (Steinberg *et al.*, 2006).

„Părinții care sunt afectuoși și implicați, care oferă principii directe și limitări, care au așteptări de la copii ce sunt adecvate cu nivelul lor de dezvoltare, care încurajează adolescenții să-și dezvolte propriile credințe, tind să fie cei mai eficienți. Acești părinți folosesc argumente în discuțiile cu copiii lor, le explică regulile, discută problemele și își ascultă, cu respect, copiii.” (APA, 2002, p. 23)

BIBLIOGRAFIE

1. American Psychological Association (2002). *Developing Adolescents. A Reference for Professionals*. Extras de pe <https://www.apa.org/pi/families/resources/develop.pdf>
2. Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. Authoritative Parental Control. *Adolescence*, 3(11): 255-271
3. Baumrind, D. (1975). The contribution of the family to the development of competence in children. *Schizophrenia Bulletin*, 14: 12-37
4. Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. *Child development today and tomorrow* (pp. 349-378). San Francisco: Jossey-Bass
5. Baumrind, D. (1997). Necessary distinctions. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory*, 8:3, 176-182
6. Baumrind, D. (2005). Patterns of Parental Authority and Adolescent Autonomy. *New Directions for Child and Adolescent Development* no. 108: 61-69
7. Farrington, D. P. (1995). The development of offending and anti-social behaviour from childhood: key findings from the Cambridge study in delinquent development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36(6): 929-64
8. Griffin, K., W.; Botvin, G., J.; Scheier, L., M.; Diaz, T.; Miller, N., L. (2000). Parenting practices as predictors of substance use, delinquency, and aggression among urban minority youth: Moderating effects of family structure and gender. *Psychology of Addictive Behaviors*, 14(2): 174-184. <http://dx.doi.org/10.1037/0893-164X.14.2.174>
9. Irimescu, G., Lupu, L., A. (2006). „SINGUR ACASĂ! Studiu efectuat în zona Iași asupra copiilor separați de unul sau ambii părinți prin plecarea acestora la muncă în străinătate”, *Alternative Sociale*, Iași.
10. Last, J. (1983). *A dictionary of epidemiology*. New York, NY: Oxford University Press.
11. Lowenstein, L. (2006). *Creative Interventions for Children of Divorce*, Hignell Book Printing, Canada
12. McCord, J., Widom, C.S., Crowell, N. (2001). *Juvenile Crime, Juvenile Justice. Panel on Juvenile Crime: Prevention, Treatment, and Control*. National Academy Press, Washington DC. Extras de pe <https://www.nap.edu>
13. Murray, J., Farrington, D. P., & Sekol, I. (2012). Children's Antisocial Behaviour, Mental Health, Drug Use, and Educational Performance after Parental Incarceration: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Psychological Bulletin*. Advance online publication. DOI: 10.1037/a0026407

14. Nayak, B.,K. (2015). Juvenile Delinquency and Rehabilitation Services in Eritrea. *International Journal of Management and Social Sciences Research* 4(8): 1-8
15. Shadar, M. (2003). Risk Factors for Delinquency: An Overview. Extras de pe <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ojdp/frd030127.pdf>
16. Simons, R., L.; Whitbeck, B.; Conger, R., D.; Conger, K., J. (1991). Parenting Factors, Social Skills, and Value Commitments as Precursors to School Failure, Involvement with Deviant Peers, and Delinquent Behavior. Sociology Department, Faculty Publications. Paper 93.
17. Spano, S. (2004). Stages of Adolescent Development. Research Facts and Findings. Extras de pe http://www.actforyouth.net/resources/rf/rf_stages_0504.pdf
18. Stang J, Story M (eds) *Adolescent Growth and Development* în Guidelines for Adolescent Nutrition Services (2005). Extras de pe http://www.epi.umn.edu/let/pubs/adol_book.shtm
19. Steinberg, L., Morris, S.,A. (2001). *Adolescent Development*. Annual Review of Psychology, 52: 83-110
20. Steinberg, L., Eisengart, I. B., Cauffman, E. (2006). Patterns of Competence and Adjustment Among Adolescents from Authoritative, Authoritarian, Indulgent, and Neglectful Homes: A Replication in a Serious Juvenile Offenders. *Journal of Research on Adolescence* 16(1): 47-58
21. Toth, A., Munteanu, D., Bleahu, A. (2008). „Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate” Alternative Sociale, Iași.
22. UNICEF (2010). Children as Advocates. Strengthening Child and Young People’s Participation in Advocacy For a. Extras de pe http://www.unicef.org/southafrica/SAF_resources_childrenadvocates.pdf
23. Van Dijk, J., de Waard, J. (1991). *A two dimention typology of crime prevention projects*: With a bibliography. Criminal justice abstracts, 483-503

SECȚIUNEA II – Activități practice

...câteva sugestii pentru moderatorii grupurilor

Această secțiune include două exemple de activități care pot fi realizate cu copii cu vârste cuprinse între 10 și 12 ani, două exemple de activități ce pot fi desfășurate cu copii cu vârste de 13-18 ani, trei activități adresate părinților și trei activități pentru grupuri mixte copii – părinți. Activitățile pot fi realizate separat sau în ordinea în care sunt prezentate, păstrând grupul de copii și invitând părinții acestora să ia parte la temele propuse pentru aceștia. În situația în care activitățile se realizează separat și membrii grupului nu se cunosc, se recomandă, la începutul sesiunii, desfășurarea unui scurt exercițiu de autocunoaștere. De asemenea, moderatorii pot alege exerciții sau jocuri care să faciliteze introducerea în tema propusă.

Activitățile pot fi realizate în sala de clasă, deși recomandarea este să se folosească un spațiu care să permită așezarea participanților în semicerc, spre deosebire de așezarea în bănci, tipică claselor de educație formală. Așezarea în semicerc permite participanților să se observe, stimulează interacțiunea și exprimarea opiniilor și sentimentelor cu privire la temele propuse.

Scopul activităților sugerate în acest ghid nu este de a transmite, sub forma predare – învățare, informații cu privire la temele propuse, ci de a provoca participanții la dezbateri și discuții pe subiectele respective prin ghidarea acestora, urmărind obiectivele stabilite pentru fiecare temă. Astfel, moderatorul grupului nu se va centra pe oferirea de răspunsuri la întrebările copiilor și/sau părinților, ci pe interacțiunea dintre membrii grupului. În situația în care i se adresează o întrebare legată de subiectul întâlnirii, moderatorul poate lansa întrebarea către ceilalți participanți, stimulând astfel oferirea de soluții și interacțiunea între aceștia.

Pentru realizarea unei facilitări de succes a discuțiilor pe temele propuse, iată câteva sugestii adresate moderatorilor:

- Fiți autentici!
- Manifestați interes pentru toți participanții;
- Nu faceți judecăți de valoare, nu etichetați participanții folosind „sunteți...”, ci faceți referire *doar* la comportamente;
- Exprimați ideile cât mai clar; clarificați răspunsurile care creează confuzie;
- Fiți atenți la răspunsurile participanților (atât verbale, cât și non-verbale) și arătați-vă interesul pentru subiect;
- Evitați să impuneți opiniile proprii cu privire la subiectele propuse; puteți însă da exemple din experiențele personale referitoare la subiect, cu scopul de a încuraja dezvoltările și discuțiile din partea membrilor grupului;
- Folosiți umorul!

II.1 Activități practice cu copiii

COMUNICAREA

Obiective:

- Să înțeleagă cele trei niveluri ale comunicării

Grup țintă: copii 10-12 ani

Durata: 60 minute

Materiale necesare: -

Desfășurare:

- Introduceți definiția comunicării: schimbul de mesaje între cel puțin două persoane din care una emite o informație și cealaltă o recepționează. Puteți începe prin: „Astăzi vom discuta despre comunicare. Dar oare ce înseamnă cuvântul *să comunicî?*” (exemple de răspunsuri: să vorbești, să spui ceva etc.) Dar cine vorbește/spune? Și ce spune? (o informație) De câte persoane este nevoie ca să se producă o comunicare? (cel puțin o persoană care transmite informația și o alta care primește informația)
- **Introduceți cele trei niveluri ale comunicării: verbală, nonverbală, prin inflexiuni ale vocii.** Puteți începe prin „Haideți să jucăm un joc: am nevoie de cinci roboței și cinci operatori de roboței” (întâi selectați roboțelii, iar apoi operatorii de roboței; fiecărui roboțel îi corespunde un operator; dacă spațiul nu permite desfășurarea exercițiului cu cinci roboței și cinci operatori, pot fi selectați doar trei cupluri roboțel - operator). Roboțelii stau față în față cu operatorii desemnați. Fiecărui roboțel îi corespunde un operator. Așezați un obiect oarecare (o haină, un creion, un caiet etc.) într-un loc aflat la 2-3 metri depărtare de roboței, preferabil în spatele lor. Arătați obiectul participanților și spuneți roboțelilor că sarcina lor în joc este să execute exact ordinele pe care le vor primi de la operatorii desemnați. Înainte de a începe exercițiul, întrebați copiii dacă știu cum se mișcă un roboțel, eventual arătați-le mișcările scurte și specifice pe care le fac roboții. Operatorilor, spuneți că trebuie să dea roboțelului lor comenzile astfel încât acesta să ajungă să ia obiectul ales; fiecărei comenzi îi corespunde o sigură mișcare. Când primul roboțel ia obiectul, jocul s-a încheiat. Felicitați roboțelii și participanții. Facilitați discuția în direcția importanței modului în care spunem ce avem de spus și a alegerii celor mai potrivite cuvinte. Posibile întrebări de facilitare a discuției: *Cum s-au simțit roboțelii? Dar operatorii? Dacă răspunsurile includ cuvinte cum ar fi „confuz” sau „ciudat”, poate fi adresată întrebarea De ce ai fi avut nevoie să nu te simți confuz/ciudat?* (ex. comenzi mai clare).

- Selectați patru copii pe care îi invitați în fața clasei și cărora le dați câte un bilețel cu instrucțiunea (1) „Trebuie să spui propoziția *Ana are mere* ca și cum nu ești sigur de acest lucru”, (2) „Trebuie să spui propoziția *Ana are mere* într-un mod cât mai hotărât și convingător”, (3) „Trebuie să spui propoziția *Ana are mere* ca și cum faptul că *Ana are mere* este o glumă bună” și (4) „Trebuie să spui propoziția *Ana are mere* ca și cum acest lucru ți-ar provoca o mare tristețe”. Cereți copiilor să spună care au fost diferențele între cele trei exemple. Lecția din acest exercițiu este că vocea, tonul pe care îl folosim și rapiditatea cu care vorbim influențează semnificația mesajului.
- „Haideți să mai jucăm un joc: eu am să vă dau o serie de instrucțiuni pe care voi trebuie să le copiați de la mine cât de repede puteți.” Spuneți grupului de copii următoarele instrucțiuni **în timp ce le executați** (tempo-ul în executarea mișcărilor să fie unul alert): “Puneți mâna pe nas; bateți din palme; ridicați-vă în picioare; atingeți umerii; așezați-vă; bateți din picioare; încrucișați brațele; puneți mâna la gură” – dar în timp ce spuneți ultima instrucțiune, dumneavoastră puneți mâna pe frunte. Observați câți dintre copii v-au copiat gestul. Deschideți o discuție despre cum limbajul corpului influențează comunicarea verbală. Mesajul care trebuie transmis este că e important să fim atenți la limbajul corpului nostru atunci când comunicăm. De cele mai multe ori, mișcările corpului nostru arată care este adevăratul mesaj pe care dorim să-l transmitem. Întrebări ajutătoare: *Câți dintre voi au pus mâna la frunte? Ce anume v-a făcut să puneți mâna la frunte și nu la gură? Cine dintre voi a pus mâna la gură? Ce anume v-a făcut să puneți mâna la gură și nu la frunte, așa cum am făcut eu?*
- Spuneți copiilor că studiile au arătat că: 7% din ce comunicăm se bazează pe cuvintele pe care le folosim; 38% - pe inflexiunile vocii și 55% pe comportamentele nonverbale.

Evaluarea activității:

Rugați copiii să scrie pe o bucată de hârtie răspunsurile la următoarea dilemă: „În medie, o persoană vorbește 150 de cuvinte pe minut. Problema este că noi auzim cam 1000 de cuvinte pe minut. Asta înseamnă că ne mai rămâne foarte mult timp. Ce facem cu acest timp?”. La final, strângeți și contabilizați răspunsurile copiilor (suntem atenți la vocea celui care ne vorbește, urmărim mișcările corpului).

Bibliografie:

1. <http://www.trainingcoursematerial.com/free-games-activities/communication-skills-activities/power-of-body-language>
2. Garber, P. (2008). 50 Communication Activities, Icebreakers and Exercises. HRD Press Inc., Amherst, Massachusetts

CONTROLUL EMOȚIILOR

Obiective:

- Să identifice cât mai multe emoții;
- Să înțeleagă că experimentarea emoțiilor ne ajută să ne adaptăm contextului social;
- Să înțeleagă schimbările care se produc în corpul uman atunci când trăim emoții;
- Să înțeleagă importanța controlului emoțiilor.

Grup țintă: copii 10-12 ani

Durata: 50 minute

Materiale necesare: un CD player sau alt aparat (calculator, telefon), difuzoare și două melodii scurte: una rapidă și una lentă; cartonașe/foi A4 cu figuri care exprimă cele șase emoții de bază: fericirea, furia, dezgustul, uimirea, tristețea și frica.

Desfășurare:

- Pentru introducerea temei, puteți întreba copiii ce culoare se simt azi. Anunțați că astăzi vom vorbi despre emoții și rugați copiii să se așeze într-un cerc. Spuneți-le că vor dansa și că ați pregătit pentru acest lucru două melodii (NU le spuneți că una va fi rapidă și una lentă!). Când, în timpul dansului, veți bate din palme (după 10 de secunde), ei trebuie să rămână “înghețați” în poziția în care se aflau în acel moment (5 secunde). Bateți din nou din palme, urmează melodia lentă și, la fel, după 10 de secunde, “înghețați” elevii. Schimbați consemnul: pe melodia rapidă, trebuie să danseze lent – bateți din palme după 10 secunde, iar pe cea lentă trebuie să danseze în ritm alert.
- Facilitați discuția privind varietatea emoțiilor întrebându-i cum s-au simțit când: (1) au trebuit să rămână înghețați; (2) să schimbe ritmul. Scrieți pe tablă/flipchart emoțiile lor. Repetați exercițiul și reluați întrebările. Listați răspunsurile și întrebați-i de ce există diferențe între cele două momente. Facilitați discuția subliniind faptul că, de data aceasta, emoțiile au fost mai diminuate ca intensitate deoarece au învățat “regula” jocului. Situațiile noi de viață ne provoacă emoții mai mult sau mai puțin intense; odată cu experiența învățăm să ne recunoaștem emoțiile și să le controlăm.
- Propuneți următorul exercițiu: urmează să le arătați câte un cartonaș reprezentând o emoție (cele șase emoții de bază: fericirea, furia, dezgustul, uimirea, tristețea și frica). Când ridicați un cartonaș, toți copiii să strige cuvântul “Corina” astfel încât să reflecte emoția arătată. Încurajați copiii să strige cât mai tare. Facilitați discuția despre schimbările care se petrec în corpul uman atunci când trăim diferite emoții prin întrebări cum ar fi: *Cum a reacționat corpul vostru când ați strigat pe cartonașul cu fericirea/furia/dezgustul/uimirea/tristețea/frica?* (ex. schimbările faciale, încordarea mușchilor, senzații de căldură etc.)

- Prezentați următoarea situație: *Într-o dimineață, când trebuia să meargă la școală, Marian nu reușea să se mai trezească. Deși mama lui a venit la el de mai multe ori și i-a cerut să se trezească, el adormea la loc. Într-un final, nervoasă, mama l-a ridicat din pat și l-a trimis la baie să se spele certându-l îngrozitor. A ajuns la școală supărat pentru că nu dormise cât și-a dorit și furios pentru că mama lui l-a certat atât de rău. Mergea încruntat, cu capul în jos și nu voia să vorbească cu nimeni. Dar Maria, buna lui prietenă care îl aștepta deja de un sfert de oră să vină să se joace cu ea, a și venit spre el: “În sfârșit ai ajuns și tu! Hai să ne jucăm!” “Nu vreau!” i-a răspuns scurt, Marian. Maria însă l-a apucat de mână și-l trăgea spre ea spunând “Ba da! Ba da!”. Atunci, Marian, așa nervos cum era, a împins-o tare și Maria a căzut pe ciment și s-a lovit foarte tare la cap.*
- Facilitați discuția pe această situație subliniind faptul că:
 - Maria nu l-a ascultat pe Marian atunci când i-a spus că nu vrea să se joace și nici nu i-a remarcat limbajul nonverbal prin care băiatul îi comunica acest lucru. Întrebări ajutătoare: *L-a observat Maria pe Marian că era supărat? L-a auzit Maria pe Marian atunci când i-a spus că nu vrea să se joace cu ea?*
 - Marian nu își dăduse seama că, de fapt, nu Maria îl înfuriase, ci tot ce se întâmplase cu el în acea dimineață până să ajungă la școală. Întrebări ajutătoare: *Marian era supărat pe Maria? Dar de ce era Marian supărat?*
- Ce-ar fi făcut Maria dacă îi observa corect starea lui Marian? Cum ar fi trebuit Marian să reacționeze la insistențele Mariei? Ce ar trebui să facă Marian acum? Listați răspunsurile prosociale oferite de copii pe tablă/flipchart.
- Concluzionați că este firesc să ne simțim furioși uneori, furia este o emoție normală, însă este important să ne dăm seama de ceea ce trăim pentru că, altfel, riscăm să rănim chiar și persoane care ne sunt dragi.

Evaluarea activității:

Cereți copiilor să noteze pe o hârtie răspunsurile la următoarele întrebări:

- Care sunt emoțiile pe care le trăim cel mai des?
- Care sunt schimbările care se produc în corpul nostru atunci când ne înfuriem?
- De ce este important să ne dăm seama de emoțiile pe care le trăim?

Bibliografie:

1. Gulei, E., M., Serea, A. (2011) Orientarea și Consilierea în carieră-Ghidul profesorului, Editura Spiru Haret, Iași.
2. Schaefer, E., C., Cangelosi, D. (2016). Essential Play Therapy Techniques: Time-Tested Approaches. The Guilford Press. London, New York.

FURIA

Obiective:

- Să înțeleagă cum funcționează furia;
- Să înțeleagă cum se poate interveni astfel încât furia să nu se transforme în violență.

Grup țintă: copii 13-18 ani

Durata: 1 h 30 min.

Materiale necesare: tablă, cretă/flipchart, markere

Desfășurare:

- Solicitați copiilor să dea exemple de situații când s-au înfuriat (ex. am luat o notă proastă, nu m-a lăsat tata la discotecă, am fost înjurat(ă) de un coleg/colegă etc.). Listați-le pe tablă/flipchart. După 5-6 astfel de exemple, întrebați toți copiii dacă ei consideră că, în situațiile exemplificate, este normal să te înfurii. Introduceți definiția furiei: "Furia este o emoție normală și puternică de enervare, supărare, nemulțumire sau de ostilitate." Solicitați apoi copiilor exemple de comportamente/răspunsuri la situațiile exemplificate. Listați-le. (ex. mi-am trântit ghiozdanul pe jos și s-a spart stiloul, am sărit geamul de la casă și am fugit la discotecă, i-am tras una peste față celui/celei care m-a înjurat). Dacă grupul este prea timid sau "cuminte" și oferă doar răspunsuri dezirabile social, provocați-i să fie cât mai autentici. Puteți, de exemplu, să-i întrebați: *Ce altfel de răspunsuri ar mai putea da copiii în astfel de situații?, Cum altfel credeți că s-ar comporta în situația X alți copii?* Citiți exemplele de comportamente (pre)delincvente și întrebați copiii ce tip de comportamente sunt acestea (ex. rele, violente, delincvente).
- Introduceți cercul furiei: trigger->gând negativ->răspuns emoțional->simptome fizice -> răspuns comportamental.

Puteți începe prin a-i întreba pe copii de câte mișcări avem nevoie ca să bem un pahar cu apă aflat în fața noastră. După ce răspund, spuneți-le: "Haideți să vedem: prima mișcare este că ne uităm la pahar, a doua – întindem brațul spre pahar, a treia – prindem paharul cu mâna, a patra – ducem antebrațul spre gura, a cincea – bem apa." La fel se întâmplă și în situații în care lovim, distrugem bunuri sau furăm. De cele mai multe ori, o situație care ne provoacă furie, declanșează un gând negativ. De exemplu, în situația "m-a înjurat" – să presupunem că toți am pățit asta și toți am reacționat la fel - care ar putea fi gândul care ne-a provocat "să-i dăm o palmă?" (ex. "Cum îți permite să-mi vorbească așa de urât?", „Au auzit și alții că m-a înjurat și trebuie să-mi apăr renumele!"). Cum ne-a făcut acest gând să ne simțim? (furios/furioasă; speriat(ă) etc.) Ce senzații am avut atunci? (ex. "am simțit că mi se urcă sângele în cap, că văd negru în fața ochilor", "a început să-mi bată inima foarte

repede”). Și ce-am făcut? (“I-am dat o palmă”). *Recomandarea este să folosiți un exemplu de comportament delincvent din cele listate în prima parte. Pe măsură ce sunt date răspunsurile, listați-le sub forma unui cerc ca în exemplul din Fișa 1 – cercul furiei.*

De reținut: ceea ce gândim determină ceea ce simțim, iar ceea ce simțim determină ceea ce facem. De cele mai multe ori, gândurile din spatele unei fapte rele ascund sentimente de rușine, frică sau sentimente de devalorizare.

- Adresați întrebarea: “Pentru a nu ajunge să lovim, în care din cele trei momente (aparitia gândului, a emoției sau a senzației) am putea interveni?” Concluzionați răspunsurile copiilor cu “Uneori este mai greu să ne dăm seama care a fost gândul care ne-a făcut să facem rău cuiva și mai ușor să recunoaștem emoția și, mult mai ușor, să recunoaștem senzațiile care se produc în corpul nostru. Cu cât învățăm să ne cunoaștem mai bine pe noi, cu atât putem reacționa mai bine.”
- Ce-am fi putut face ca să evităm să lovim persoana care ne-a înjurat? După răspunsurile elevilor, listați exemplele de modalități de gestionare a furiei din Fișa 2. Felicități copiii pentru sinceritate și curajul de a vă fi împărtășit situațiile lor și împărțiți câte un exemplar din Fișa 2 fiecărui elev.

Evaluarea activității:

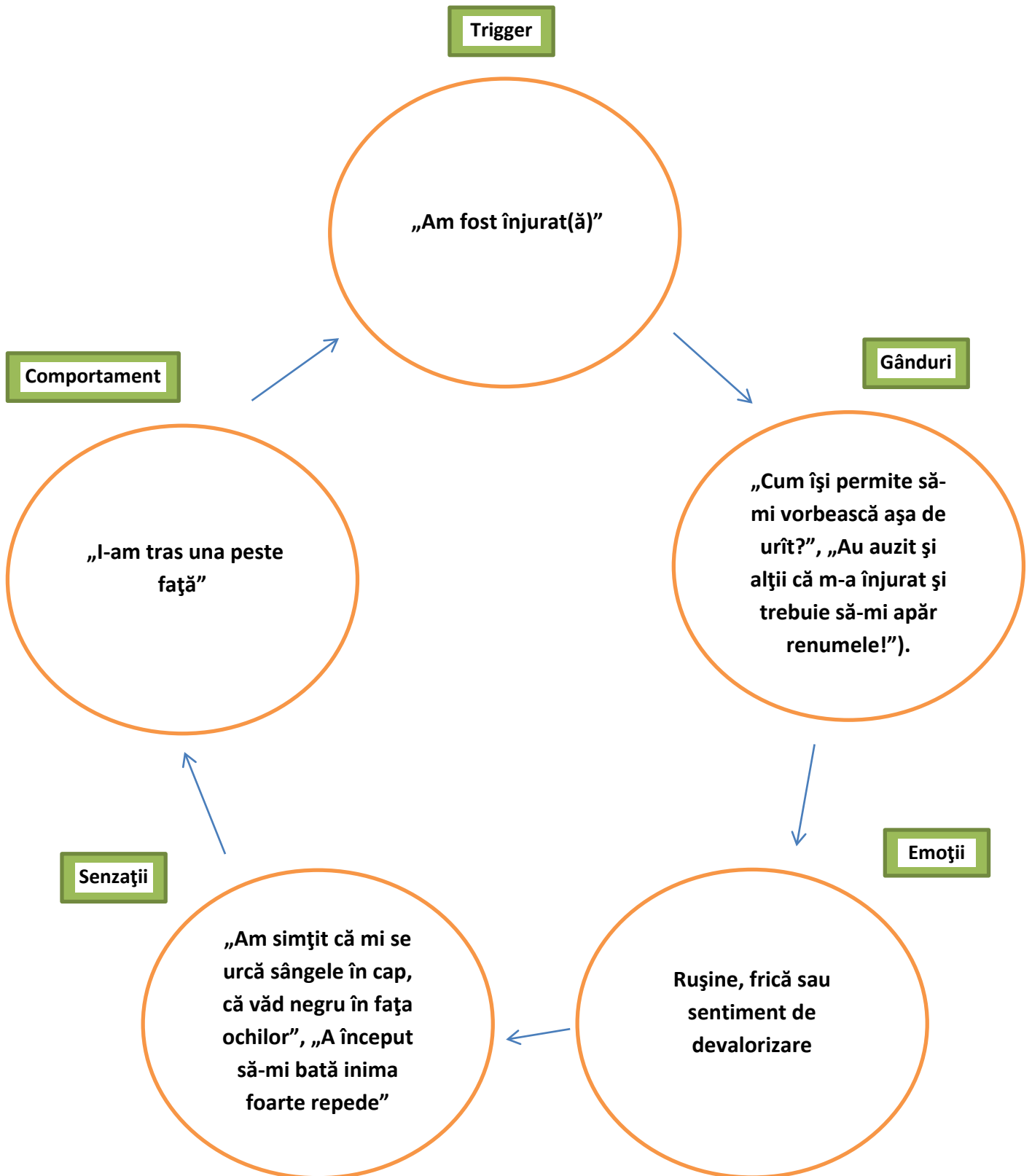
Cereți copiilor să scrie pe o hârtie răspunsurile la următoarele întrebări:

- Din ce este compus cercul furiei?
- Unde, pe cercul furiei, crede fiecare că poate interveni astfel încât să prevină manifestarea comportamentului delincvent?

Bibliografie:

www.therapistaid.com, 2012, 2016

Fișa 1 – Cercul furiei

Fișa 2 – modalități de a face față furiei

- Recunoaște furia din timp** Învață care sunt senzațiile pe care tu le trăiești de obicei atunci când te înfurii ca să poți schimba situația în care te afli. Aceste senzații pot fi de căldură, tremur, durere în stomac etc.
- Ieși din situație** Ieși din încăperea în care te afli. Dacă mai sunt și alte persoane implicate, spune-le că ai nevoie de câteva minute să te calmezi. O situație nu se poate rezolva dacă cei implicați sunt furioși.
- Respiră adânc** Inspiră adânc timp de patru secunde astfel încât să simți că ți se umflă abdomenul, ține respirația patru secunde și, tot în patru secunde, expiră. Dacă numeri, vei avea șansa să îți îndepărtezi gândurile negative.
- Fă exerciții fizice** Exercițiile fizice au un rol benefic asupra creierului și dau un sentiment de relaxare și de fericire. Dacă nu poți face acest lucru din cauza locului în care te afli, încearcă să-ți încleștezi pumnii puternic timp de patru secunde, apoi relaxează-i. Fă acest exercițiu de 2-3 ori.
- Exprimă-ți furia** După ce te-ai calmat, spune ce anume te-a supărat atât de tare. Fă lucrul acesta fără să rănești sentimentele celuilalt. În acest fel vei evita ca situații asemănătoare să se mai întâmple.
- Gândește-te la consecințe** Chiar vei fi mai fericit dacă răbufnești? Dacă acum îți permiți să te porți urât sau violent, data viitoare crezi că lucrurile se vor schimba? Ce s-ar putea întâmpla?

COMPORTAMENTELE DELINCVENTE AU CONSECINȚE

Obiective:

- Să conștientizeze consecințele pe termen scurt, mediu și lung a comportamentelor delincvente asupra persoanelor care manifestă astfel de comportamente și asupra victimelor.

Grup țintă: copii 13-18 ani

Durata: 50 minute

Materiale necesare: -

Desfășurare:

- Spuneți copiilor că tema de astăzi se referă la comportamentele delincvente. Verificați dacă ei știu la ce anume se referă comportamentele delincvente și solicitați exemple de astfel de comportamente. **Atenție!** Exemplele vor face referire la comportamente și nu la persoane. Vor fi evitate exemplele de copii etichetați ca fiind delincvenți.
- După prezentarea temei, împărțiți copiii în patru grupuri. Astfel împărțiți, prezentați-le următoarea situație: *Marian este un copil care provine dintr-o familie săracă, are mulți frați, iar părinții lui abia reușesc să le ofere traiul de zi cu zi și, de multe ori, Marian venea la școală fără pachetul de mâncare. Într-o zi, pe când avea 13 ani și era la școală flămând, Marian a văzut cum Mariei, colega lui, i-au căzut niște bani din buzunar. S-a dus, i-a luat și, în timp ce se îndrepta spre Maria să-i returneze banii, se gândea ce covrigi crocanți și-ar putea el cumpăra cu banii ăia... și nu i-a mai dat înapoi. Zi după zi, a observat că mai mulți colegi de clasă veneau cu bani de acasă și-i țineau în hainele agățate în cuierul clasei. Așa că Marian a început să bage mâna în buzunare și să fure bani pentru mâncare: "Ei au destul... eu n-am ce mânca!", gândea Marian. Dar după un semestru de școală, copiii au început să-și dea seama că este un hoț la ei în clasă și să-și țină banii cu ei. Anii au trecut și Marian a învățat să fure și de la oamenii din autobuze... acum avea haine frumoase, își permitea să meargă chiar și la discotecă... a început să facă "combinații" din ce în ce mai mari. La vârsta de 17 ani a fost prins de poliție în timp ce jefuia o casă. Acum se află la tribunal și riscă o pedeapsă cu închisoarea de până la 2 ani.*
- Grupurile sunt părți reprezentative într-o sală de judecată: grupul 1 va reprezenta acuzarea; grupul 2 – apărarea; grupul 3 – martorii acuzării și grupul 4 – martorii apărării. Timp de 10 minute, fiecare grup va trebui să identifice 5-10 argumente corespunzătoare rolului său. La final, grupurile aleg câte un reprezentant care să citească argumentele. Lecturarea argumentelor nu se va face prin invitarea reprezentanților grupurilor în fața sălii, ci din locurile unde se află copiii la finalul exercițiului. După ce acestea au fost citite se mulțumește reprezentanților și membrii fiecărui grup sunt rugați să spună cum s-au simțit în

rolul desemnat. **Scopul** acestui exercițiu NU este de a simula un proces și de a oferi un verdict, ci de a conștientiza consecințele comportamentelor delincvente din perspective diferite.

- Discuția va fi facilitată astfel încât să se sublinieze faptul că ceea ce poate începe cu un mic furt poate avea consecințe pe termen mediu asupra victimelor (copii care au fost pedepsiți de părinți pentru că nu au avut grijă de banii lor, copii cărora a început să li se facă frică să vină la școală etc.), dar și pe termen lung: ce se poate întâmpla cu viitorul lui Marian dacă: (1) Primește amendă; (2) Primește o sentință de muncă în folosul comunității și (3) Primește o pedeapsă cu închisoarea. Întrebări ajutătoare: *Dacă ar fi să presupunem că 1 an reprezintă un termen scurt, 3 ani reprezintă un termen mediu și 5 ani reprezintă un termen lung, care ar fi consecințele asupra lui Marian pentru fiecare perioadă dacă ar primi o amendă? Dar dacă ar primi o sentință de muncă în folosul comunității? Sau o pedeapsă cu închisoarea? De asemenea, introduceți perspectiva victimelor comportamentelor lui Marian prin întrebări cum ar fi: Dacă ar fi să presupunem că 1 an reprezintă un termen scurt, 3 ani reprezintă un termen mediu și 5 ani reprezintă un termen lung, care ar fi consecințele asupra victimelor comportamentelor lui Marian pentru fiecare perioadă?*

ATENȚIE! Nu desfășurați această activitate dacă se știe că în clasa/grupul de elevi există un "Marian" care a recunoscut că a furat de la colegi și/sau a fost identificat și sancționat!

Evaluarea activității:

Cereți elevilor să scrie pe o hârtie care cred ei că sunt consecințele pe termen scurt, mediu și lung ale infracțiunii de vătămare corporală.

II.2 Activități practice cu părinții

ROLUL PĂRINȚILOR ÎN DEZVOLTAREA COPIILOR

Obiective:

- Să înțeleagă caracteristicile de vârstă ale adolescenților și preadolescenților;
- Să înțeleagă rolul lor în dezvoltarea armonioasă a copiilor,

Grup țintă: 20 părinți de copii preadolescenți sau adolescenți.

Durata: 50 minute

Materiale necesare: 2 foi de flipchart/A4, markere de diverse culori/creioane colorate, 20 foi/post it-uri, 20 pixuri/creioane.

Desfășurare:

- Începeți prin a mulțumi părinților pentru că au acceptat să participe la întâlnire și precizați că aceasta face parte dintr-un program cu scop educativ de prevenire a delincvenței juvenile în rândul (pre)adolescenților. Treceți în revistă grupurile țintă (copii, părinți, copii & părinți) și temele pentru aceste grupuri. Pentru a ne cunoaște mai bine, solicitați părinților să formeze echipe de câte două persoane. Pe rând, în echipe, timp de două minute, un părinte se va prezenta celuilalt părinte și va spune câteva lucruri despre sine. După două minute, rolurile se inversează. La final, fiecare participant îl va prezenta pe coechipierul său.
- Reamintiți tema de azi și precizați faptul că fiecare copil este unic și, de cele mai multe ori, nimeni nu-l cunoaște mai bine decât părintele sau părinții săi. Cu toate acestea, în anumite etape de vârstă, copiii au unele caracteristici care sunt comune. Împărțiți părinții în două grupuri: un grup va desena pe o foaie de flipchart o fetiță de 10-12 ani (sau 13-18 ani dacă participanții sunt părinți de adolescenți), iar un grup un băiat de 10-12 ani (sau 13-18 ani dacă participanții sunt părinți de adolescenți). Rugați participanții să sublinieze, în desenele lor, acele aspecte pe care le consideră ca fiind caracteristice vârstelor pentru fetiță sau băiat. Acordați, pentru acest exercițiu, 10 minute. La final, invitați câte un reprezentant al fiecărui grup să prezinte desenul, subliniind că și ceilalți membri ai grupului pot interveni cu completări.
- Printr-o discuție liberă, după ce sunt prezentate cele două desene, completați caracteristicile preadolescenților/adolescenților cu informații care nu au fost surprinse. În prezentarea caracteristicilor cognitive, emoționale și sociale, solicitați exemple din partea participanților, din experiența cu copiii proprii (paginile 8-10 din acest ghid). Rugați-i să spună care cred ei că este rolul lor în etapa de vârstă a copilului. **Folosiți un limbaj cât mai prietenos, evitând jargonele profesionale!**

- *Activitate opțională.* Introduceți stilurile parentale și consecințele practicilor parentale asupra copiilor. Puteți începe spunând: “Încă din anii '60 oamenii de știință au studiat modurile în care părinții își cresc copiii și le-au împărțit în patru categorii majore. Acestea sunt: democratic, permisiv, neglijent și autoritar.” (pagina 11 din acest ghid). După prezentarea fiecărui stil parental, introduceți consecințele practicilor corespunzătoare stilului respectiv asupra copiilor.
- Prezentați sfaturile generale pentru părinți (pagina 10 din acest ghid). Pentru fiecare sfat menționat, cereți părerea lor cu privire la acesta și posibile exemple de comportamente.

Evaluarea activității:

Cereți părinților să menționeze, în scris, pe o scală de la 1 la 5 cât de mult consideră că informațiile oferite au fost folositoare (1 – “deloc folositoare” și 5 - „foarte folositoare”) și să motiveze sau să ofere sugestii pentru teme viitoare.

COMUNICAREA CU (PRE)ADOLESCENȚII

Obiective:

- Să înțeleagă importanța ascultării active a copiilor;
- Să conștientizeze care sunt greșelile de comunicare cu (pre)adolescenții și cum pot fi îmbunătățite;
- Să înțeleagă principiile sănătoase ale disciplinării copilului.

Grup țintă: părinții (pre)adolescenților

Durata: 50 minute

Materiale necesare: fișele de lucru 3 și 4; 20 foi/post it-uri, 20 pixuri/creioane

Desfășurare:

- Mulțumiți participanților pentru că au venit la întâlnire și anunțați-i că le veți citi o scurtă istorioară după care le veți adresa o întrebare, astfel încât este necesar ca ei să fie atenți: *Doi elefanți stau în deșert și vorbesc despre vreme. Elefantul cel mic este fiul elefantului cel mare, dar elefantul cel mare nu este tatăl elefantului cel mic. Cum este posibil acest lucru?* Oferiți posibilitatea participanților să răspundă la întrebare. Dacă nimeni nu oferă răspunsul corect, spuneți-l dumneavoastră: *Elefantul cel mare este mama elefantului mic.* Întrebați participanții de ce răspunsul la această întrebare nu este întotdeauna atât de evident. Explicați că uneori, prejudecățile și așteptările noastre ne împiedică să vedem lucruri care sunt evidente, trebuie doar să fim un pic atenți.
- Introduceți subiectul prin a spune că problemele pe care le întâmpină (pre)adolescenții și părinții lor sunt foarte variate, însă există o problemă care este comună ambelor categorii: nu reușesc să se facă ascultați. Pe de o parte este firesc ca (pre)adolescenții să-și dorească să aibă mai multă autonomie, dar la fel de firesc este ca părinții să se asigure că copiii lor sunt în siguranță, învață și au prieteni care nu-i influențează negativ.
- Un mod de a preveni conflictele dintre părinți și copii este învățarea ascultării active. Întrebați părinții dacă au auzit despre acest concept și ce cred ei că presupune. Folosiți sau recunoașteți exemplele lor înainte de a le prezenta ceea ce spun autorii mai multor programe de *parenting*. Menționați doar sfaturile și solicitați, pentru fiecare sfat, explicații din partea părinților (ex. *La ce credeți că se referă „Opriti-vă din ceea ce faceți în acel moment?” De ce este important să ne oprim?*)
 - **Opriti-vă din ceea ce faceți în acel moment!** Să fiți atent(ă) la ce spune copilul înseamnă să vă opriți din ceea ce faceți și să stabiliți contact vizual. Acest lucru arată disponibilitatea dumneavoastră de a comunica;
 - **Încurajați copilul să spună cât mai multe despre ceea ce gândește și simte!** Încurajați copilul să spună mai multe despre situația sa prin

întrebări deschise despre ceea ce gândește și simte și prin atitudini nonverbale (dați din cap în semn de încuviințare) sau spunând din când în când „da” sau „a-ha”. Nu adresați *prea* multe întrebări totuși, pentru că s-ar putea să aibă impresia că sunt interogați sau “verificați”.

- **Verificați dacă ați înțeles corect!** Încercați să concluzionați cele spuse și întrebați copilul dacă ați înțeles corect. Astfel, veți putea evalua dacă este vorba despre o problemă cu care se confruntă copilul și care necesită mai mult timp sau este vorba despre nevoia copilului de a vă împărtăși o experiență. În situația în care este vorba despre o problemă, planificați – de comun acord – un anumit moment în care veți fi disponibil(ă) pentru a ajuta copilul în rezolvarea ei. Dacă este vorba despre împărtășirea unei experiențe, mulțumiți copilului printr-o îmbrățișare sau prin încurajări de tipul “foarte bine!”, “felicitări” etc. Chiar dacă sunt (pre)adolescenți și par că se situează într-o tabără opusă, copiii au în continuare nevoie de afectivitatea părinților lor.
- Întrebați părinții dacă s-au gândit vreodată la posibile greșeli pe care, neintenționat (din lipsă de timp, oboseală etc.), le fac în comunicarea cu copiii lor și care ar fi acelea (nu le listați, ci purtați o discuție liberă cu părinții). Facilitați discuția astfel încât să nu criticați părinții. Puteți spune că aceste greșeli sunt comune pentru aproape toți părinții. Completați exemplele părinților cu exemple din Fișa de lucru 3 – greșeli obișnuite de comunicare. Menționați doar greșeala, întrebând apoi părinții ce anume cred ei că presupune aceasta (ex. *Una din greșeli este „citirea gândurilor”. La ce anume credeți că se referă aceasta?*). Dacă este cazul, completați explicația. La final, distribuiți Fișa de lucru 3 – greșeli obișnuite de comunicare.
- Similar greșelilor de comunicare, introduceți modalitățile de îmbunătățire a comunicării (Fișa de lucru 4 – Cum poate fi îmbunătățită comunicarea). Cereți opinia părinților cu privire la sugestiile de îmbunătățire a comunicării și întrebați-i dacă cred că sunt ușor de urmat.
- Introduceți principiile sănătoase de disciplinare. Puteți începe prin a spune “Există situații în care, oricât de mult am încerca să comunicăm eficient, copiii întind coarda și nu respectă regulile stabilite de comun acord. Pentru ei este o formă de învățare și este normal. Pentru dumneavoastră, ca părinți, este important să-i știți în siguranță și să nu le încurajați comportamentele nedorite. Aproape orice părinte și-a disciplinat, măcar o dată, copilul. Dumneavoastră cum ați făcut acest lucru?” Folosiți exemplele lor pentru a sublinia principiile sănătoase care stau la baza disciplinării copilului enunțate mai jos. Și în acest caz, vor fi enunțate doar principiile, pentru fiecare principiu fiind solicitată părerea părinților cu privire la acesta și, eventual, completată cu precizările aferente. **Atenție!** În situația în care apar exemple de disciplinare prin pedepse corporale, precizați, ferm, că acestea sunt ilegale și cu consecințe grave pentru dezvoltarea copilului.

- **Fiți fermi.** Consecințele comportamentelor nedorite trebuie precizate foarte clar și confirmate ca înțelese de copil.
- **Fiți corecți.** Atunci când disciplinați copilul, aveți în vedere gravitatea consecințelor comportamentului lor. Încercați să vă detașați de alte probleme sau frustrări pe care le puteți avea și concentrați-vă pe comportament și consecințe. Pedepsirea prin lovire nu reprezintă o soluție în disciplinarea copilului; acest lucru nu va produce decât teamă sau împotrivire prin repetarea comportamentului nedorit.
- **Fiți constanți.** Aplicați măsurile coercitive (ex. interzicerea unor drepturi: de a merge la discotecă, de a se juca la calculator sau de petrecere a timpului liber cu prietenii o anumită perioadă) de fiecare dată când acestea se repetă. Dacă veți decide să-l iertați „de data aceasta”, copilul nu va integra regula stabilită.

Evaluarea activității:

Cereți părinților să menționeze, în scris, pe o scală de la 1 la 5 cât de mult consideră că informațiile oferite au fost folositoare (1 – “deloc folositoare” și 5 - „foarte folositoare”) și să motiveze sau să ofere sugestii pentru teme viitoare.

Bibliografie:

www.abcdparenting.org

www.parentline.com.au

Fișa de lucru 3 – Greșeli obișnuite de comunicare

Citirea gândurilor

Se referă la faptul că o persoană presupune sau se așteaptă ca o altă persoană să știe ce gândește sau simte, fără să fi discutat aceste aspecte. De cele mai multe ori, „citirea gândurilor” duce la neînțelegeri și la sentimente negative între părinți și copii.

Evitarea discuțiilor

Din lipsă de timp, din dorința de a nu supăra copilul, din rușine sau din frică, discuțiile sunt evitate. Din păcate, de cele mai multe ori, problema nu dispare, iar evitarea discutării ei poate conduce la sentimente de furie și la frustrări care dăunează relației cu copilul.

Etichetarea

Spunând copilului că este într-un anumit fel (ex. neascultător, obraznic sau impertinent) în loc să discutați despre comportamentul său și consecințele acestui comportament riscați să-l îndepărtați de dumneavoastră sau să-i provocați comportamente de opoziție care, la rândul lor, vor conduce la și mai multe conflicte.

Mesaje de îndepărtare a copilului

Învinovățirea, folosirea comparațiilor negative (ex. “Ai să ajungi ca X!”), amenințările sau sarcasmul contribuie la îndepărtarea afectivă a copilului de dumneavoastră.

Fișa de lucru 4 – Cum poate fi îmbunătățită comunicarea

Fiți un model pentru copilul dumneavoastră

Încercați să vă dezvoltați propriile abilități de comunicare și aplicați-le în relația cu copilul dumneavoastră. Astfel, veți reprezenta pentru acesta un model de comunicare nu doar în cadrul familiei, ci și în relație cu alte persoane.

Vorbiți despre comunicare

Atunci când discutați cu copilul dumneavoastră și observați că apar probleme în comunicare (ex. nedefinirea corectă a problemei sau divagare de la subiect), precizați-le de fiecare dată. În acest fel, copilul va fi conștientizat permanent despre importanța comunicării.

Practicați, practicați, practicați

Dezvoltarea abilităților de comunicare presupune foarte multă practică. Simpla înțelegere a unor sfaturi nu duce la o comunicare eficientă cu copilul. Acestea trebuie aplicate!

Învățați să ascultați

Pentru a vă înțelege mai bine copilul și pentru a-l ajuta să-și exprime corect emoțiile, mai întâi trebuie să învățați să-l ascultați.

Concentrați-vă pe subiect

Atunci când aveți o discuție cu copilul, încercați să vă concentrați pe subiectul respectiv. Veți evita astfel neînțelegeri și confuzii cu privire la mesajul pe care doriți să-l transmiteți-

Evitați presupunerile

Verificați dacă ați înțeles corect situația și/sau argumentele. Nu presupuneți că ceea ce vă transmite copilul este exact ceea ce gândiți dumneavoastră.

SĂ PREVENIM COMPORTAMENTUL DELINCVENT AL COPILULUI

Obiective:

- Să înțeleagă diferența dintre comportamentul normal, specific vârstei, și comportamentul cu risc delinvențional la copii;
- Să cunoască modalități eficiente de monitorizare a copiilor,

Grup țintă: părinții (pre)adolescenților

Durata: 50 minute

Materiale necesare: 20 foi/post it-uri, 20 pixuri/creioane

Desfășurare:

- Treceți în revistă temele și activitățile desfășurate în primele două întâlniri și prezentați tema: „Astăzi vom discuta despre cum putem preveni comportamentul delinvenț la copiii noștri. Mai precis, vom discuta despre diferențele între comportamentele normale la copii și comportamentele care ar trebui să ne ridice un semnal de alarmă și despre cum să facem astfel încât să știm unde și cu cine este copilul atunci când nu este cu noi.
- Introduceți semnalele de avertisment privind riscul dezvoltare a comportamentului delinvenț la copil. Puteți începe prin a spune că toți părinții își doresc ceea ce este mai bun pentru copiii lor. Uneori însă, este dificil să distingem între ceea ce este comportament nedorit la copil, dar specific adolescenței, și comportament nespecific sau cu risc delinvențional. *De exemplu, specific adolescenților este să își dorească să-și schimbe felul în care arată. Așa este?* Pentru fiecare exemplu din fișa 5 de lucru, solicitați opinia părinților, explicați în ce anume constă comportamentul specific vârstei și precizați când acesta nu este specific și ar trebui ca părinții să fie foarte atenți. La final, distribuiți tabelul din fișa de lucru 5 – Când comportamentul specific vârstei devine comportament al copilului aflat în risc.
- Introduceți prezentarea unor modalități eficiente de monitorizare a copiilor pentru prevenirea comportamentelor delinvenț. Puteți începe prin a afirma că, “deși nevoia de independență și autoafirmare este specifică adolescenței și începe să se creioneze încă de la vârsta de 10-11 ani, copiii au *nevoie* ca părinții lor să-i ghideze și să le ofere protecție pentru că nu au încă abilitățile și capacitatea de a face față vieții cu toate problemele sale. Monitorizarea copilului înseamnă să știți permanent unde este copilul dumneavoastră și cu cine este, dar și să cunoașteți ce anume îl interesează, care sunt îngrijorările sale și cum își petrece timpul atunci când nu este cu dumneavoastră. Astfel veți reuși să detectați din timp probleme de comportament și să preveniți

dezvoltarea acestora. Sunt convins(ă) că dumneavoastră vă monitorizați copilul. Cum faceți acest lucru?”

- Încurajați părinții să menționeze cât mai multe modalități prin care-și monitorizează copiii. Posibile răspunsuri pot include: „îl întreb cu cine merge”, „îi spun la ce oră să fie acasă”, „îl întreb cum i-a fost ziua la școală, ce note a luat” etc. Încercați să direcționați discuția (NU scrieți pe tablă/flipchart exemplele oferite!) spre interesul pentru gândurile și emoțiile trăite de copil prin întrebări cum ar fi “De obicei, când primesc întrebări concrete, despre numele copiilor sau notele de la școală, copiii răspund prompt. Când sunt însă întrebați despre, de exemplu, cum le-a fost ziua, răspunsul lor este “Bine”. Am dreptate?” Introduceți sugestiile privind o monitorizare eficientă a copilului prin a spune că studiile au arătat că adolescenții de toate vârstele se așteaptă să fie întrebați despre nume sau locurile prin care au fost, atunci când ajung acasă de la școală sau de la întâlniri cu prietenii, însă tind să respingă discuțiile despre ce anume au vorbit cu prietenii sau colegii. Acest tip de rezistență va crește până spre vârsta de 15-16, după care, în condițiile unei relații bune cu copilul, va începe să descrească. Pentru fiecare sugestie, solicitați opinia părinților întrebându-i la ce anume cred ei că se referă sugestia respectivă și dacă consideră că este o sugestie bună pentru relația părinte – copil. Completați informațiile oferite cu cele prezentate în dreptul fiecărei sugestii, mai jos.
- **Vorbiți cu copilul;** păstrați tot timpul o atitudine deschisă spre comunicare astfel încât acesta să se simtă confortabil să vă spună ce se întâmplă cu el. Folosiți oportunitățile care vi se oferă, nu forțați nota prin invitarea expresă a copilului la o discuție despre acesta. Dacă-l vedeți trist, întrebați-l care este motivul și dacă nu dorește să răspundă spuneți-i că atunci când va dori, dumneavoastră o să-l ascultați... este posibil să-l puteți ajuta chiar să nu mai fie trist.
- **Scurtați timpul petrecut nesupravegheat.** Încercați să faceți astfel încât copilul să nu petreacă prea mult timp fără nici un scop. Încurajați-l să participe la activități organizate cum ar fi cluburile artistice sau echipe sportive de la școală sau din comunitate.
- **Stabiliți și insistați asupra regulilor de petrecere a timpului nesupravegheat.** Regulile vă ajută să vă reglați și să vă clarificați așteptările dumneavoastră de la copil (ex. ora de venit acasă de la joacă, locurile unde nu are voie să meargă etc.).
- **Încercați să cunoașteți mai bine prietenii copilului** prin invitarea acestora acasă la dumneavoastră pentru desfășurarea unor activități specifice (ex. făcutul temelor). Nu exagerați prin pândirea sau ascultarea copiilor după ușă. Veți afla suficiente informații din interacțiunile naturale (ex. întâmpinarea copiilor, oferirea unui pahar de apă sau invitarea la o gustare).

- **Stabiliți o legătură bazată pe încredere.** Nu judecați și nu etichetați copilul atunci când greșește, ci vorbiți doar despre comportamentul greșit și posibilele consecințe și asigurați-l că poate oricând veni la dumneavoastră pentru un sfat.
- **Dacă relația cu copilul nu este una bună,** nu evitați întrebările despre locul unde a fost și cu cine s-a întâlnit, știind că vor urma discuții aprinse sau răbufniri din partea adolescentului. Nu fiți exagerați și foarte insistenți; de cele mai multe ori, atunci când părinții nu discută cu copiii despre timpul petrecut în afara casei, aceștia ajung să simtă că nu vă pasă de ei și relația se va înstrăina și mai mult.

Evaluarea activității:

Cereți părinților să menționeze, în scris, pe o scală de la 1 la 5 cât de mult consideră că informațiile oferite au fost folositoare (1 – “deloc folositoare” și 5 - „foarte folositoare”) și să motiveze sau să ofere sugestii pentru teme viitoare.

Bibliografie:

www.abcdparenting.org

www.helpguide.org

Fișa de lucru 5 – Când comportamentul specific vârstei devine comportament al copilului aflat în risc

Comportament specific adolescenților	Semnale de alarmă
<p>Schimbări ale aspectului fizic. Este important pentru adolescenți să fie la modă, să se machieze, să-și vopsească părul sau să se tundă într-un anumit fel, să poarte un anumit stil vestimentar etc. Încercați să evitați critica. Moda se schimbă. Și copilul dumneavoastră își va schimba preferințele.</p>	<p>Schimbările în aspectul fizic pot reprezenta un semnal de alarmă dacă sunt însoțite de descreștere semnificativă a rezultatelor școlare, creșterea sau scăderea semnificativă a greutateii corporale sau apariția tatuajelor.</p>
<p>Argumentări excesive și comportament de răzvrătire. Este un comportament normal pentru (pre)adolescenți care caută să fie cât mai independenți.</p>	<p>Escaladarea constantă a argumentelor, comportamentele violente acasă, bătăi la școală, chiulul sau fuga de acasă sunt semnale de alarmă că copilul dumneavoastră se află în risc.</p>
<p>Încercări de consum de alcool, țigări sau substanțe interzise. Aproape orice adolescent va încerca să consume alcool sau să fumeze o țigară. Discutați deschis cu copilul dumneavoastră despre acest lucru și consecințele acestui comportament.</p>	<p>Când fumatul sau consumul de alcool devine o obișnuință și este însoțit de probleme la școală și acasă, atunci este vorba de abuz de substanțe sau de alte probleme ascunse care trebuie identificate.</p>
<p>Influențe mai mari din partea prietenilor decât a părinților. Prietenii sunt deosebit de importanți pentru adolescenți. Asta înseamnă că vor să petreacă mai mult timp împreună, nu că nu au în continuare nevoie de afecțiunea părinților.</p>	<p>Semnale de alarmă în această situație includ: schimbarea bruscă a cerului de prieteni (în special cei care încurajează comportamente negative), refuzul de a respecta limite sau reguli rezonabile (ex. folosirea unui limbaj decent între membrii familiei sau ajungerea acasă la o anumită oră) sau evitarea consecințelor comportamentelor nedorite prin minciună.</p>

II.3 Activități practice cu părinți și copii

VREAU LA JOACĂ *versus* ȚI-AI FĂCUT TEMELE?

Obiective:

- Să înțeleagă perspectivele diferite cu privire la programul de lecții pentru acasă;
- Să creeze premisele unei comunicări eficiente părinte – copil pe o problemă curentă.

Grup țintă: 10 părinți & 10 copii cu vârste între 10 și 12 ani

Durata: 50 minute

Materiale necesare: 5 foi, 2 pixuri/creioane

Desfășurare:

- Pentru început, propuneți copiilor și părinților următorul exercițiu: „Vă propun să realizăm împreună o poveste. Eu voi începe o propoziție care se va termina cu *când, deodată...* persoana din dreapta mea va continua povestea cu o propoziție nouă care se va termina tot cu *când, deodată...* următorul din dreapta va face la fel, până când toți vom contribui la poveste. *Într-o zi ploioasă de toamnă, mergeam pe jos spre casă când, deodată...*”
- Spuneți că tema pe care o propuneți este “Vreau la joacă. Ți-ai făcut temele?” și întrebați participanții de câte ori s-au confruntat cu această situație.
- Împărțiți participanții în două grupuri, părinți și copii, cărora le dați câte o foaie și un pix/creion. Propuneți apoi următorul exercițiu: timp de 10 minute, cereți părinților să scrie de ce consideră că copiii trebuie să își facă temele înainte de a merge la joacă și nu invers; copiilor cereți să scrie pe foaie de ce este important pentru ei să se joace înainte să-și facă temele.
- După ce participanții au terminat exercițiul, întrebați cele două grupuri dacă doresc să numească un reprezentant care să prezinte argumentele grupului. În situația în care copiii se simt stânjeniți, dumneavoastră veți citi răspunsurile lor. Citiți răspunsurile părinților (dacă aceștia nu au desemnat deja un reprezentant) și întrebați copiii ce părere au. Citiți apoi răspunsurile copiilor și întrebați părinții ce părere au. Lăsați loc discuției între cele două părți. *Alternativ:* dacă copiii nu vor să se exprime liber, solicitați celor două grupuri să scrie pe o foaie de hârtie părerea lor despre ce cred părinții/copiii. La final, citiți părerile copiilor, respectiv ale părinților.
- Întrebați participanții cum s-au simțit în acest exercițiu. De asemenea, întrebați copiii dacă au aflat ceva nou despre părinți, în general. Întrebați apoi părinții dacă au aflat ceva nou despre copii.

- La final, desenați pe o foaie de hârtie simbolul €, însă doar cu o singură linie în interiorul acoladei. Plasați desenul în mijlocul participanților (de dorit ca participanții să stea în cerc) și rugați-i să spună ce văd pe acest simbol (litera E, M, cifra 3 sau alte elemente). Întrebați participanții ce părere au despre acest exercițiu. Insistați ca copiii să-și spună părerea. Adăugați, la concluziile lor (dacă este cazul) că unele situații de viață se văd diferit în funcție de cunoștințele pe care le avem, imaginația noastră, cât de implicați suntem sau în funcție de experiența de viață. Important este ca, înainte de a începe o discuție, să ne asigurăm că ambele părți înțeleg același lucru și să vedem care este punctul fiecăruia de vedere pentru a soluționa o problemă.

Evaluarea activității:

La finalul activității notați răspunsurile părinților/copiilor cu privire la ce au aflat nou despre copii/părinți.

VREAU SĂ MERG LA DISCOTECĂ *versus* NU TE LAS

Obiective:

- Să înțeleagă perspectivele diferite;
- Să creeze premisele unei comunicări eficiente părinte – copil pe o problemă curentă.

Grup țintă: 10 părinți & 10 copii cu vârste între 13 și 18 ani

Durata: 50 minute

Materiale necesare: 22 foi, 20 pixuri/creioane

Desfășurare:

- Cuplurilor părinte - copil propuneți următorul exercițiu: fiecare trebuie să-și imagineze un obiect pe care să nu-l denumească, ci să-l descrie cât mai în detaliu partenerului (părinte/copil) astfel încât acesta să-l deseneze pe o foaie de hârtie fără ca persoana care descrie să vadă ce desenează celălalt. Mai întâi propuneți părinților să descrie obiectul pe care copiii să-l deseneze, apoi invers. Când toți au terminat desenul, partenerii și-l arată reciproc, verificând dacă au reușit să deseneze obiectul imaginat de celălalt. Întrebați participanții cum s-au simțit în acest exercițiu, ce anume le-a fost cel mai ușor sau dificil și care cred că a fost scopul exercițiului. (Să observăm că atunci când comunicarea este unilaterală pot exista diferențe de interpretare.)
- Întrebați participanții de câte ori s-au confruntat cu situația “Vreau să merg la discotecă. Nu te las”
- Împărțiți participanții în două grupuri: părinți și copii. Propuneți apoi următorul exercițiu: cereți părinților să spună care sunt motivele pentru care nu ar lăsa copilul la discotecă; adolescenților cereți să spună de ce este important pentru ei să meargă la discotecă. Listați răspunsurile pe coloane diferite părinți/copii.
- Luați fiecare răspuns dat de părinți și cereți opinia copiilor cu privire la acesta. (ex. *Dragi copii, ce credeți despre motivul*) Procedați la fel cu răspunsurile adolescenților cerând, de data aceasta, opinia părinților. (ex. *Dragi părinți, ce credeți despre motivul*)
- Întrebați participanții cum s-au simțit în acest exercițiu. De asemenea, întrebați copiii dacă au aflat ceva nou despre părinți, în general. Întrebați apoi părinții dacă au aflat ceva nou despre copii.

Evaluarea activității:

Țineți minte și apoi notați feedback-urile de la final.

PROBLEME ȘI SOLUȚII

Obiective:

- Să înțeleagă diferența de perspective;
- Să exerseze centrarea pe identificarea de soluții.

Grup țintă: 10 părinți & 10 copii 10-12 ani sau 13-18 ani

Durata: 1 h

Materiale necesare: 20 foi, 20 pixuri/creioane

Desfășurare:

- Începeți această activitate prin trecerea în revistă a temelor desfășurate anterior, atât cu copiii, cât și cu părinții.
- Împărțiți participanții în două grupuri: grupul părinților și grupul copiilor. Distribuiți participanților câte o foaie de hârtie și un creion. Anunțați jocul: fiecare dintre voi va trebui să noteze pe foaia de hârtie primită o singură problemă pe care o întâmpină în relația cu copilul, respectiv părintele. Împărțirea pe grupuri este necesară pentru ca părinții și copiii să poată nota problema fără să se influențeze reciproc.

Sunt două reguli principale: (1) problema **nu trebuie să dezvăluie o situație sensibilă/intimă pentru copil**; (2) problema să fie **concretă**. De exemplu, “nu mă ascultă” este o problemă generală. Dați exemplu de o situație în care copilul/părintele nu v-a ascultat. Sau, în cazul copiilor, “nu mă lasă la joacă/cu prietenii” nu este o problemă concretă. *Tot timpul nu te lasă la joacă/cu prietenii? Când anume sau în ce situație nu te-a lăsat la joacă/cu prietenii?*

- Lăsați 3-4 minute ca participanții să se gândească la problemă; reamintiți că aceasta trebuie să se refere la o situație întâmpinată cu părintele/copilul. După ce au notat problema, rugați-i să împăturească foaia de hârtie. Strângeți, separat, foile împăturate cu problemele copiilor și cele cu problemele părinților. Dați fiecăruia părinte să tragă la sorți o foaie împăturită în care este notată o problemă exprimată de un copil. Procedați la fel cu copiii care vor trebui să tragă la sorți o foaie împăturită în care este notată o problemă exprimată de un părinte.
- Lăsați 3-4 minute pentru ca fiecare să se gândească la o **soluție concretă** de rezolvare a problemei pe care au tras-o la sorți. Alternativ, câte un copil, apoi un părinte, citește problema primită și oferă soluția. În situația în care problema se repetă, copilul/părintele va fi încurajat să dea o soluție diferită decât cea oferită deja. Pe parcursul oferirii de soluții, pot apărea discuții între participanți. Facilitați aceste discuții în direcția unor negocieri (ex. *Copiii ce cred despre acest lucru? Părinții cred că pot accepta soluția oferită? etc.*)
- La final, întrebați participanții cum s-au simțit și dacă consideră că soluția primită poate fi aplicată sau poate reprezenta un bun început de negociere.

Evaluarea activității: Notați feedback-urile de la finalul activității.